

БУКОВИНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ВІЙСЬКОВО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена подіям Першої світової війни на теренах Буковини протягом 1914-1917 рр. На основі аналізу робіт вітчизняних дослідників, використаних джерел розкрито плани провідних європейських країн відносно Буковини напередодні та в період війни, простежено хід та геополітичні наслідки військових дій на території краю.

У дослідженні наголошується, що ще до початку війни територія Буковини стала об'єктом політичних зазіхань: Російська імперія планувала із захопленням Буковини і Галичини досягти своєї «справжніх меж»; Австро-Угорщина – зберегти свій контроль над територією і перетворити її у своєрідний плацдарм проти Росії; Румунія, не зважаючи на етнічний фактор, розглядала Буковину як давні володіння Молдавського князівства і свою «історичну спадщину».

У статті відзначається інтенсивність бойових дій на території краю протягом майже усього періоду війни – з серпня 1914 по серпень 1917 рр. В цей час землі Буковини тричі були частково або повністю окуповані російськими військами, час від часу поверталися під контроль австро-угорської армії. У 1916 р. у локальний збройний конфлікт вступила і Румунія.

Ключові слова: Перша світова війна, Буковина, бойові дії, дипломатія, окупація, імперія.

Перша світова війна стала причиною не лише катастрофічних руйн і соціальних потрясінь в історії людства. Її наслідками були також значні геополітичні зміни. Так склалось територіально, що Буковина в роки війни була одним з об'єктів, за володіння яким йшла запекла боротьба між імперіалістичними державами.

Період Першої світової війни в історії Буковинського краю неодноразово ставав предметом дослідження вітчизняних науковців і в контексті європейської геополітики [18, 19, 27, 28, 31, 37], і в плані вивчення перебігу бойових дій [22, 26, 33]. При цьому відчутна необхідність комплексного розкриття взаємозв'язку дипломатичних заходів і бойових дій в плані досягнення поставленої мети.

Українські землі опинилися в епіцентрі боротьби великих держав, кожна з яких у стратегічних планах виношувала мету прилучення її частини до своєї імперії. Австро-Угорська монархія намагалася не тільки зберегти своє панування в Галичині, Буковині й Закарпатті, а й розширити свої володіння за рахунок Волині й Поділля. Готуючись до реалізації своїх планів, Австро-Угорщина перетворила північні повіти Буковини в плацдарм для розгортання військових операцій проти Росії [26]. Однак, всупереч розрахункам австро-угорського генерального штабу, територія краю з плацдарму для нападу стала ареною запеклих боїв і була нею протягом всіх воєнних дій на Східному фронті.

Буковина займала помітне місце і в загарбницьких планах російського царизму, ретельно маскованих під лозунгом «звільнення

під'яремної Русі». Ще за довго до початку війни буковинські москвофіли активно пропагували ідею входження Буковини до складу Російської імперії [23]. 8 листопада 1914 р. в Царському Селі відбулася зустріч Миколи II з французьким послом Палеологом, на якій були порушені питання територіальних змін після перемоги [20]. Після зайняття краю восени 1914 р. царський уряд вважав питання про його приєднання розв'язаним остаточно. Близький до Миколи II член Державної думи Д.І. Чихачов писав у жовтні 1914 р. генерал-губернаторові «областей Австро-Угорщини, зайнятих по праву війни» Г.О. Бобринському, що «російська державна влада визнає Східну Галичину і Буковину безповоротно приєднаною до Російської імперії» [2, с.28]. З точки зору геополітики, план царату був оптимальним. По-перше, Росія приєднувала до себе нові території; по-друге, отримувала можливість знищити базу т. зв. «українсько-мазепинського сепаратизму», як загрозу своїй імперській безпеці [26].

Скориставшись дипломатичною боротьбою за залучення нових союзників, яку вели воюючі угруповання, румунські правлячі кола висунули свої територіальні домагання, серед яких Буковина посідала важливе місце. Румунія намагалась одержати її як винагороду за свій нейтралітет. Однак розрахунки румунського уряду реалізувати свої імперіалістичні плани без участі у війні виявилися нереальними [36, с.10]. Росія і Німеччина відразу дали зрозуміти, що територіальні претензії Румунії можуть бути задоволені лише в разі її активної участі у війні. Оволодівши значною частиною Буковини, російський уряд запропонував Румунії зайняти з свого боку без зволікання Південну Буковину та Трансільванію і приступити на Буковині до територіального розмежування «на засадах розподілу населення за етнографічним принципом» [32, с.206]. Однак румунський уряд не поспішав з прийняттям цієї пропозиції і, зайнявши вичікувальну позицію, продовжував наполягати на кордоні по р. Прут.

Позиція румунського уряду щодо Буковини знайшла активну підтримку румунських урядових кіл. Афішувати свої плани на Буковині румунські шовіністи не мали можливості через умови воєнного часу. Протягом 1914-1916 рр. найбільш інтенсивно вони пропагувалися в самій Румунії, насамперед у Бухаресті. Помітну роль у підготовці румунської експансії відігравали «Румунська культурна ліга» та біженці з Буковини, які в червні 1915 р. об'єдналися в «Буковинське товариство», рупором якого з 1916 р. стала газета «Revista Bucovinei» [18]. На її сторінках фальсифікувалися історичне минуле та етнічний склад населення Буковини, відверто проголошувалась програма анексії всього краю і румунізації українців. Бажання громадськості цілком співпадали з планами урядових кіл Румунії, хоч останні з дипломатичних міркувань не могли бути такими ж відвертими. Наприкінці березня 1915 р. в Лондоні, а у квітні в Петрограді румунські представники заявили про своє рішення вступити на початку травня у війну па боці країн Антанти при умові надання Румунії Трансільванії та Банату по р. Тиса і Буковини по р. Прут [18, с.277-278].

З точки зору Антанти доля краю повинна була визначитися міжнародною угодою, підписаною Росією, Францією, Італією та Румунією. Згідно з цим договором від 17 серпня 1916 р. Буковина підлягала розділу за етнічним принципом між Росією та Румунією. Всі претенденти «обґрунтовували» свої претензії міжнародно-визнаними угодами, «історичним правом» та «правом крові» [34, с.9]. У зв'язку з погіршенням становища на фронтах та під тиском союзників російський уряд змушений був погодитися на задоволення цих вимог. Цим самим царський уряд ще раз продемонстрував свою зневагу до національних інтересів українського народу.

Неможливість політичного і дипломатичного вирішення міждержавних інтересів призвів до початку війни. Бойові дії на теренах Буковини мали тривалий і виснажливий характер. Ще 27 липня 1914 р. цісарсько-королівський крайовий президент герцогства Буковина Рудольф фон Меран передав розпорядження головам повітів та керівникам поліцейських управлінь стосовно змін в організації роботи прикордонних служб щодо посилення контролю за перетином кордонів та заходів на випадок початку бойових дій. В основу цього розпорядження було покладено указ Міністерства внутрішніх справ від 25 липня 1914 р., направлений на підвищення пильності відповідних служб на прикордонних станціях у зв'язку з можливою появою на кордоні емігрантів [30].

31 липня 1914 р. в Австро-Угорщині та Росії була оголошена загальна мобілізація. З цього дня із заходами загальної мобілізації австрійська контррозвідка здійснювала відповідні оперативні дії. Зокрема, державний кордон був закритий для перетину, запроваджувалась цензура пошти, телефону, телеграфу. Цього ж дня в чернівецькій газеті «Народний голос» було опубліковане оголошення про запис до лав Українських Січових Стрільців, у якому йшлося про те, що вступити в ряди стрільців та отримати додаткову інформацію з цього приводу можна в Чернівцях, за адресою: вул. Петровича, 411 (адреса приміщення Українського Народного Дому) [9].

В роки Першої світової війни російські війська тричі займали Буковину (2 жовтня 1914 р. – 20 жовтня 1914 р., 27 жовтня 1914 р. – 21 лютого 1915 р., 18 червня 1916 р. – 3 серпня 1917 р.). Свою думку з приводу цього має В.Б. Любченко, який, протягом 1914-1917 рр., виділяє два періоди російської окупаційної влади та її інститутів на Буковині, які відрізняються як сутнісно, так і з точки зору кадрового забезпечення: 1) Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини (кінець серпня 1914 – весна 1916 рр.). В цей час політика була спрямована на створення умов для швидкої практичної інкорпорації Буковини до складу російської імперії; тісної співпраці місцевими діячами та установами московфільської орієнтації. 2) Генерал-губернаторства областей Австро-Угорщини, зайнятих по праву війни (літо 1916 – березень 1917 рр.) на чолі з генерал-ад'ютантом Ф. Треповим, політика якого відзначалася відносною поміркованістю і зваженістю й була спрямована на забезпечення потреб армії і фронту [21, с.248].

Із самого початку розгортання воєнних дій на буковинському російсько-австрійському фронті австрійському війську вдалося без особливих зусиль захопити низку населених пунктів (села Рокитне та Реваківці, укріплену висоту «Могила» (298 м) [15, с.1]. 9 серпня австрійському загону вдалося оволодіти Російською Новоселицею, а далі селами Маршинці та Строїнці. В цей час російське командування продовжувало стягування війська до кордону, а австрійське – вирішило зупинити противника на лінії Топорівці-Раранчерічка Прут. 20 серпня російський «Дністровський загін» з 12-ма гарматами вступив на австрійську територію. Австрійські прикордонні загони відійшли на лінію Раранче-Кут-Остриця. 23 серпня поблизу села Раранче відбувся бій, у результаті якого австрійське військо силами 35-ї бригади, до складу котрої входили 24-й Коломийський полк та 41-й піхотний полк, завдало нищівної поразки противнику, і знекровлені російські частини поспіхом відступили вглиб Бессарабії [30]. Битві біля села Раранче присвячено статтю «Честь борцям за вітчизну, слава полеглим героям!» в газеті «Народний голос»: «...На раранецькім готарі видніють три чорні могили. Кривють вони в собі борців-героїв. Більша частина між ними – се наші брати українці, бо переважно тут були українські полки. Билися вони за свою рідну землю, і рідна земля прийняла їх геройські голови» [17].

Поразка австрійських військ у Галичині та їхній подальший відступ на захід утворили небезпеку ізоляції 35-ї бригади на Буковині. Тому австрійське командування вирішило негайно вивести її з краю. Австрійські сапери підірвали два металевих мости через річку Прут, на підступі до крайової столиці – міста Чернівці, біля с. Стара Жучка та знищили дерев'яний міст у передмісті Гореча. 31 серпня 1914 р. війська остаточно залишили столицю Буковини. Для населення це було знаком для масової втечі з міста [26]. 2 вересня 1914 р., після короткої процедури передачі, здійсненої бургомістром С. фон Вайсельбергером, російські війська зайняли Чернівці [20]. У повідомленні російської Ставки було відзначено, що «головне місто Буковини Чернівці та весь прилеглий район, зайняті росіянами без бою» [25, с.79]. Того ж дня тимчасовий командувач військами львівлянгового оперативного району генерал-лейтенант Т. Арутюнов на сходах чернівецького магістрату виголосив коротку промову: оголосив Чернівці назавжди російським містом і водночас наклав на міщан контрибуцію [5, с.147]. Так на Буковині розпочалась перша російська окупація краю.

З 2 вересня 1914 р. протягом тижня тут діяла військова адміністрація. Відповідний наказ від імені верховного головнокомандувача російської армії було видано ще 21 серпня, за яким «місцевості, що перебувають в межах ворожих держав Австрії та Німеччини, по мірі їх захоплення російськими військами, включати до театру військових дій; з театру військових дій, розташованого в межах Австро-Угорщини, створити особливе генерал-губернаторство, з підпорядкуванням його через головного на-

чальника постачань Південно-Західного фронту головнокомандувачу арміями Південно-Західного фронту» [10, с.221].

На захоплених західноукраїнських землях росіяни створили «Військове генерал-губернаторство Галичина» у складі новостворених Львівської, Тернопільської, Перемишлянської та Чернівецької губерній [34, с.10]. Буковина і Покуття увійшли до Чернівецької губернії, у складі якої було 12 повітів, в тому числі 7 буковинських (Чернівецький, Кіцманський, Вашковецький, Впжпицький, Сторожинський, Серетський і Сучавський) [25, с.80-81]. Як зазначає І. Піддубний, з 15 вересня військову замінила цивільна влада в особі С. Євреїнова та його помічника О. Геровського. Місто очолив наближений до О. Геровського адвокат Т. Боканча. На його місце Т. Боканчі було призначено радниками доктора Гакмана, Т. Ончула та доктора Скалата. Діловодство в місті дозволено було вести румунською мовою при забороні німецької та української [36, с.30]. Територіальна структура Тимчасового військового генерал-губернатора, з огляду на мінливість військової ситуації, не була сталою. Так чернівецька губернія, сформована на початку вересня 1914 р. вперше була евакуйована вже 7 жовтня того ж року. Згодом, 15 листопада, її було відновлено, але не надовго – 1 лютого 1915 р. її було евакуйовано до Тернополя вдруге [21, с.249-250].

Однак вже 20 жовтня 1914 р. австро-угорські війська під командуванням генерала кавалерії фон Пфланцера-Балтіна та полковника Фішера форсували р. Серет і визволили Чернівці. Це виявилось цілковитою несподіванкою для всіх, насамперед для російського командування та імператора Франца Йосифа. Командарм О. Брусилів перекинув у Буковину додаткові сили і наказав генерал-лейтенанту Т. Арутюнову будь-якою ціною розгромити австро-угорців і повернути Чернівці назад [1, с.64]. Майже місяць тривали запеклі бої на території Буковини, але переважаючі сили росіян досягли успіхів у боях у басейнах річок Черемош, Прут, Серет і 27 листопада 1914 р. о 14 год. 30 хв. вдруге вступили в Чернівці [22, с.44]. Після цього на рубежі 1914-1915 рр. на Південно-Західному фронті наступило затишшя.

Австро-німецьке командування готувалося завдати удару по російських військах, які захопили Східну Галичину, з району Карпат. В свою чергу О. Брусилів вирішив наступати широким фронтом у Карпатах. На Буковині російська армія 25 січня 1915 р. розпочала силами 8-го армійського корпусу (командуючий – генерал А.М. Драгомиров) наступ на лівому фланзі [26]. Під натиском противника вона змушена була відступати до річок Дністер та Прут. Розпочалися жорстокі зустрічні бої. В цей час наступ Південно-Західного фронту здійснювався у трьох напрямках – на Берлін, у Карпати з проривом на територію Угорщини й у Буковину. Останній театр бойових дій, на думку самих австрійських військових, був під пильнішою увагою уряду, ніж галицький. Російські загони у лютому 1915 р. під тиском австро-угорців відійшли на лівий берег Прута, а 17 лютого без опору в черговий раз здали столицю Буковини – Чернівці [16, с.189].

Командуючий Південно-Західним фронтом М. Іванов зрозумів, що такі методи ведення війни на буковинських землях не дають бажаних результатів, і 1 березня 1915 р. створив із передислокованих з Польщі військ 9-ту армію під командуванням генерала від інфантерії П. Лечицького [22, с.60]. Росіяни знову перехопили ініціативу і вже 4 березня повернули назад Станіслав та форсували Дністер у районі Заліщиків.

Щоб відволікти увагу росіян від створення ударної німецько-австрійської групи у Східній Галичині, командування цісарських збройних сил активізувало бойові дії на буковинському фронті. Війська під командуванням генерал-полковника Пфланцера-Балтіна, які 8 травня 1915 р. були перетворені у 7-му австро-угорську армію, постійно вели локальні бої з росіянами. В результаті 9-та російська армія відступила до Дністра. Командування австро-німецьких військ повідомило, що 12 червня «в Буковині росіяни змушені були віддати свої останні позиції на Пруті і з великими втратами відступити за державний кордон [3].

Закінчилась невдачею для росіян і «новорічна битва» на Буковині. Під Топорівцями-Раранчим-Боянами вони втратили велику кількість бійців вбитими і пораненими, не здобувши хоч якогось успіху. У січні 1916 р. на схід від с. Раранче війська імперії Габсбургів вперше застосували на Буковинському фронті хімічну зброю [7].

У 1916 р. Росія, як і у попередні роки війни, планувала розгорнути наступ на усіх фронтах. Центральне місце відводилося знову захопленню українських земель, що входили до Австро-Угорської імперії. Під безпосереднім керівництвом новопризначеного командувача Південно-Західного фронту О. Брусилова з 4 червня по 20 вересня на фронті від Чернівців до Луцька росіяни почали масовий наступ. Саме на Буковині з травня про вересень 1916 р. протистояли сили 9-ї російської і 7 австро-угорської армій.

До вечора 13 червня 1916 року російські війська, стомлені боями, зупинилися на лівому березі р. Прут поблизу Шипинців, Лужан, Мамаївців. А 18 червня російські вояки втретє захопили крайову столицю Буковини м. Чернівці [26]. Таким чином, розпочавши наступ 9-та російська армія прорвала фронт 7-ї австро-угорської армії, перемолола її в зустрічному бою, і до 13 червня просунулася на 50 км, захопивши майже 50 тис. полонених. Переслідуючи супротивника і громлячи частини, кинуті для організації нових рубежів оборони, 9-та армія вийшла на оперативний простір, займаючи Буковину: 12-й корпус, просунувшись далеко на захід, взяв м. Кути, 3-й кавалерійський корпус, подолавши ще більшу відстань, зайняв м. Кімполунг (нині в Румунії); а 41-й корпус 30 червня захопив Коломию, вийшовши до Карпат [21, с.148]. Останній бій на теренах Буковини відбувся 27 серпня 1917 р. і з того часу на сході краю наступило затишшя, проте Західний фронт продовжував існувати до 11 листопада 1918 р.

Ейфорія в російському суспільстві після перших перемог на Буковині і під Луцьком змінилася важкою зневірою. Австрійці

не були розгромлені. Відступ австро-угорської армії викликав величезну хвилю біженців з Буковини, за офіційними даними – 100 тис. чол. Переважна більшість знову була поселена у таборах і перебувала на соціальному забезпеченні держави. За даними на середину липня 1917 р. кількість населення, що залишилося в окупації становила 395 607 чол. З острахом очікували мешканці приходу росіян, особливо це стосувалося євреїв. У вікнах багатьох будинків були виставлені ікони як остання надія уберегтися від імовірних погромів. Майно та житла біженців були вщент пограбовані або знищені російськими військами. Пограбування набули таких розмірів, що штаб армій Південно-Західного фронту видав наказ, яким заборонив вивіз з фронтового району різного домашнього майна, екіпажів тощо [26].

Як зазначалось вище, бойові дії червня-вересня 1916 р. на Буковині мали і геополітичні та територіальні наслідки. Так, ще на початку другого десятиліття ХХ ст. на суттєву частину території Буковини претендували як Російська імперія, так і Румунське королівство. Румунія ж зобов'язувалася дотримуватися доброзичливого щодо Антанти нейтралітету. Ще у середині грудня 1914 р. міністр закордонних справ Росії С. Сазонов зазначав, що «кордоном могла б вважатися лінія річки Сучави з відхиленням на південь, починаючи від її витoku далі на захід...» [2, с.218]. У свою чергу, румунська сторона вважала, що кордон має пройти по лінії р. Прут. Після «Брусилівського прориву» тривали переговори між країнами Антанти та Румунією закінчились підписанням договору від 17 серпня 1916 р. Зокрема, відповідно до статті IV, територіальні межі були наступні: «Від Пруту, з пункту кордону існуючого між Румунією та Росією, який знаходиться поблизу населеного пункту Новоселиця, демаркаційна лінія піднімалася вздовж річки до кордонів Галичини, де Черемош впадає в Прут. Далі вона йшла за «кордонами» між Галичиною та Буковиною і між Галичиною та Угорщиною...» [24]. Це було своєрідною платою союзників за вступ Румунії у війну на їхньому боці.

Невдалий наступ російської армії у червні 1917 р. мав результатом зміну лінії фронту і російські війська змушені були залишити Буковину. Станом на серпень 1917 р. лінія фронту встановилася по кордону з Бессарабією, де проти 9-ї російської армії були зосереджені підрозділи армії Кьовеса та Крітека. У наступному 1918 р. територія Буковини змінилася за рахунок територіальних нарощувань, здійснених на підставі Бухарестського мирного договору та Брест-Литовського мирного договору [36, с.24].

Таким чином, територія Буковини напередодні і на початку Першої світової війни займала помітне місце в геополітичних планах протилежних сторін. Якщо з боку Австро-Угорщини простежувалось намагання зберегти ці території за собою і надалі використовувати їх в соціально-економічному відношенні, то Росія та Румунія прагнули розширити свої володіння за рахунок західноукраїнських земель, аргументуючи свої дії етнонаціональним чинником. Всупереч передвоєнному стратегічному плануван-

ня, в роки Першої світової війни територія Буковини, стала ареною масштабних бойових дій. Тричі регіон, разом із адміністративним центром м. Чернівці, потрапляв під окупацію російських військ, яка скінчилася лише у серпні 1917 року.

Список використаних джерел та літератури:

1. Брусилов А.А. Мои воспоминания. Москва: Воениздат, 1983. 256 с.
2. Буковина в роки Першої світової війни 1914-1918 рр. Документи / упорядник В.М. Ботушанський. Чернівці: Технодрук, 2014. 356 с.
3. Визволення Буковини // *Буковина*. 1915. 28 лютого. С. 1.
4. Воєнні події на Буковині // *Народний голос*. 1915. 29 травня. С. 3-4.
5. Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині (1914-1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці: Чернівецька обласна друкарня, 2009. 512 с.
6. До українського народу на Буковині // *Народний голос*. 1915. 8 травня. С. 1-2.
7. Друга московська навала на Буковині // *Народний голос*. 1915. 17 квітня. С. 6.
8. Наступление Юго-Западного фронта в мае-июне 1916 г.: сб. док. Москва: Воениздат, 1940. 754 с.
9. Оголошення про запис до лав Українських Січових Стрільців // *Народний Голос*. 1914. 31 липня. С. 1.
10. Перша світова війна 1914-1918 рр. і Україна: мовою документів і свідчень / упор. В. Шевченко; [ред. кол. В.А. Смолій (голова), О.П. Реєнт (відповідальний редактор) та ін.]. Київ: Видавництво «Кліо», 2015. 800 с.
11. Російська ласка // *Народний голос*. 1915. Ч. 25. 2 жовт. С. 3.
12. Російська «Помаранчева книга» // *Діло*. 1914. Ч. 177. 10 серп. С. 7.
13. Світова війна у поштових листівках (з колекції Івана Снігура). Чернівці: Зелена Буковина, 2008. 135 с.
14. Рид Д. Вдоль фронта. Москва: Земля и фабрика, 1928. 324 с.
15. Хто накалив на нас москалів // *Буковина*. 1915. 23 липня. С. 1-2.
16. Чернин О. В дни мировой войны: мемуары министра иностранных дел Австро-Венгрии. Санкт-Петербург: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2005. 521 с.
17. Честь борцям за вітчизну // *Народний голос*. 1914. 19 серп. С. 3.
18. Ботушанський В.М. Буковина у дипломатичній боротьбі за втягнення Румунії у війну на боці австро-німецького блоку (1914-1916 рр.) // *Питання історії України: Збірник наукових статей*. Чернівці: Золоті литаври, 1999. С. 276-285.
19. Ботушанський В. Російські плани інкорпорації Буковини (1914-1916 рр.) // *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2004. Вип. 229-230: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. С. 24-32.
20. Буковина у Першій світовій війні. URL: uk.wikipedia.org/wiki/Буковина_у_Першій_світовій_війні#
21. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна / упор. О. Реєнт; [ред. кол. В.А. Смолій (голова), О.П. Реєнт (відповідальний редактор) та ін.]. Київ: Видавництво «Кліо», 2013. 784 с.
22. Волковинський В.М. Бойові дії на українських землях у роки Першої світової війни // *Проблеми історії України XIX – початку XX ст*. Київ: Інститут Історії України, 2004. Вип. IV. С. 52-69.
23. Гайсенюк В.В. Москвофільство в Галичині та на Буковині в роки Першої світової війни. Дис. ... канд. іст. наук. Чернівці, 2015. 240 с.

24. Гакман С. Фактор шляхів сполучення у долі Буковини під час світових війн та післявоєнного врегулювання. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/paukova-dumka/444/>
25. Глизнер В. Адміністративно-територіальний поділ Галичини і Буковини російською окупаційною владою в 1914-1918 рр. // *Схід*. 2014. №4. С. 79-83.
26. Заполовський В. Буковина в останній війні Австро-Угорщини. Чернівці: Золоті литаври, 2003. 284 с.
27. Кулінич І.М. Україна в загарбницьких планах німецького імперіалізму (1900–1914). Київ: АН УРСР, 1971. 216 с.
28. Лозинський А.Ф. Україна в геополітичних планах Німеччини та Австро-Угорщини напередодні Першої світової війни // *Україна-Європа-Світ. Міжнар. зб. наук. праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 18. С. 155–163.
29. Любченко В.Б. Обласний комісаріат Галичини і Буковини (1917-1918 рр.) // *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* Київ: Інститут історії України, 2004. Вип. 8. С. 50-72.
30. Масіян Н.Б. Буковина напередодні окупації (за документами Державного архіву Чернівецької області). URL: http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_4_5_2014/04.pdf
31. Мазур О.Я., Баран І.В. Українське питання в політиці провідних держав напередодні Великої війни (1914-1918 рр.) // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія*. 2014. № 784. С. 70–75.
32. Нариси з історії Північної Буковини. Київ: Наук. думка, 1980. – 338 с.
33. Науменко А.О. Бойові дії на Поділлі і Буковині під час Першої світової війни // *Воєнна історія Поділля і Буковини: матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 25–26 листопада 2009 р. м. Кам'янець-Подільський*. Київ: Центральний музей Збройних Сил України, 2009. С. 156–165.
34. Никифорак М.В. Інститут крайового президентства в системі австрійської адміністрації на Буковині (1853-1918 рр.) // *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. Вип. 525. Правознавство. С. 5-11.
35. Патер І.Г. Статус окупованих територій Галичини і Буковини в 1914-1917 рр. // *Історія державної служби в Україні: у 5 т. Т. 1*. Київ: Ніка-Центр, 2009. С. 379-409.
36. Піддубний І. Румуни Буковини в житті краю: 1848-1918 рр. // *Історична панорама*. 2010. Вип. 10. С. 9-40.
37. Фісанов В. Буковинське і галицьке питання у міжнародних відносинах періоду першої світової війни // *Вісник Центру буковинознавства. Серія історична*. Вип. 1. 1993. С. 28-37.

П. В. Клищинський

***Буковина в годы Первой мировой войны:
военно-дипломатический аспект***

Статья посвящена раскрытию событий Первой мировой войны на территории Буковины в течение 1914-1917 гг. На основе анализа работ отечественных исследователей, источников раскрыты планы ведущих европейских стран в отношении Буковины накануне и в период войны, прослеживается ход и геополитические последствия военных действий на территории края.

В исследовании отмечается, что еще до начала войны территория Буковины стала объектом политических посягательств: Российская империя планировала с захватом Буковины и Галиции

достичь своих «настоящих границ»; Австро-Венгрия – сохранить свой контроль над территорией и превратить ее в своеобразный плацдарм против России; Румыния, несмотря на этнический фактор, рассматривала Буковину как прежние владения Молдавского княжества и своё «историческое наследие».

В статье отмечается интенсивности боевых действий на территории края в течение почти всего периода войны – с августа 1914 по август 1917. В это время земли Буковины трижды были частично или полностью оккупированы российскими войсками, время от времени возвращались под контроль австро-венгерской армии. В 1916 г. В локальный вооруженный конфликт вступила и Румыния.

Ключевые слова: война, Буковина, боевые действия, дипломатия, оккупация, империя.

P. Kleschynsky

***Bukovina in the years of the First World War:
military-diplomatic aspect***

The article is devoted to the analysis of the events of the First World War on the territory of Bukovina during 1914-1917. Based on the analysis of the work of domestic researchers, the literature reveals the plans of leading European countries in relation to Bukovina on the eve and during the war, it traces the course and geopolitical consequences of military operations on the territory of the region.

The study notes that even before the war, the territory of Bukovina became the object of political encroachments: the Russian Empire planned with the enthusiasm of Bukovina and Galicia to achieve their “real borders”; Austria-Hungary – to maintain control of the territory and turn it into a pivotal bridgehead against Russia; Romania, despite the ethnic factor, considered Bukovina as the old possessions of the Moldavian Principality and its “historical heritage”.

The article notes the intensity of combat operations on the territory of the province for almost the entire period of the war – from August 1914 to August 1917. At this time, the Bukovina lands were partially or completely occupied by Russian troops, from time to time returned under the control of the Austro-Hungarian army. In 1916, Romania entered a local armed conflict.

Key words: World War, Bukovina, fighting, diplomacy, occupation, empire.

Отримано: 15.08.2018